

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติของข้าราชการไทยในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับ ปัจจัยด้านประชากร (ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส อายุปัจจุบัน และระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และเขตปริมณฑล) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ได้แก่ รายได้ส่วนตัวต่อเดือน และรายได้ครอบครัวต่อเดือน) ปัจจัยด้านสังคม (ได้แก่ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่จบการศึกษา ระยะเวลารับราชการ ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ และทัศนคติต่อการสมรส) และปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ (ความสนใจในข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว) โดยตั้งสมมติฐานไว้สองประเด็น คือ 1) ข้าราชการที่มีปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ แตกต่างกันน่าจะมีความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีในกฎหมายครอบครัวแตกต่างกัน 2) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีในกฎหมายครอบครัวที่ต่างกันของข้าราชการน่าจะมีส่วนกำหนดความแตกต่างของทัศนคติในเรื่องเดียวกัน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และให้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้กรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการทั้งเพศชายและหญิงที่ทำงานใน 13 กระทรวงซึ่งมีพื้นที่ตั้งของหน่วยงานในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) ทั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เวลาดำเนินการประมาณ 3 เดือน (พฤศจิกายน 2544-กุมภาพันธ์ 2545) และบรรณาธิกรแบบสอบถามแล้วเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามมี 8 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของผู้ตอบ ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือบุคคลอื่นในสังคม ส่วนที่ 3 ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ ส่วนที่ 4 ทัศนคติต่อการสมรส ส่วนที่ 5 การตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว ส่วนที่ 6 การรับข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ส่วนที่ 7 ความรู้ด้านสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว และ ส่วนที่ 8 ทัศนคติด้านสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรนั้นจะใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอยคือ จะใช้วิธีการถดถอยแบบง่าย (simple regression analysis) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่างๆ ในระดับสอง

ตัวแปร และใช้วิธีการถดถอยพหุ (multiple regression analysis) วิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบหลายตัวแปรระหว่างตัวแปรความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่าง ๆ

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องความรู้และทัศนคติของข้าราชการไทยในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวในครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วนรายละเอียดมีดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ของข้าราชการเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว

ในส่วนนี้จะเป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) ของความรู้ของข้าราชการเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว กับปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่น ๆ ปรากฏผลดังนี้

4.1.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่าง ๆ ด้วยวิธีการถดถอยแบบสองตัวแปร (bivariate analysis)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่าง ๆ นั้นปรากฏผลดังนี้ (รายละเอียดสรุปผลความสัมพันธ์อยู่ในตารางที่ 6)

ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ตัวแปรเพศ สถานภาพสมรส อายุปัจจุบัน และระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และเขตปริมณฑล ปรากฏว่าผลความสัมพันธ์เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3 ตัวแปร มีเพียงตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยในกทม. หรือปริมณฑล ที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ครอบครัวต่อเดือน พบว่าความสัมพันธ์เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่จบการศึกษา ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ และทัศนคติต่อการสมรส ปรากฏว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงตัวแปรเดียวคือทัศนคติต่อการสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับตัวแปรระดับการศึกษานั้นเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความสนใจในข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว พบว่าตัวแปรการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัวเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.1.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมาย ครอบครัวกับปัจจัยต่าง ๆ ด้วยวิธีการถดถอยแบบหลายตัวแปร (multivariate analysis)

เมื่อนำตัวแปรเข้าสู่สมการที่ละสมการนั้นจนถึงสมการสุดท้าย (6 สมการ) นั้น ปรากฏว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือตัวแปรระดับการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรภายใต้ปัจจัยทางสังคมศาสตร์ และตัวแปรการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัวซึ่งเป็นตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านอื่น ๆ รายละเอียดปรากฏอยู่ในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปผลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ของข้าราชการไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis)

ตัวแปรอิสระ	การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis)						
	แบบ ง่าย	สมการทดสอบ					
		สมการ (1)	สมการ (2)	สมการ (3)	สมการ (4)	สมการ (5)	สมการ (6)
ปัจจัยด้านประชากร							
เพศ	✓	✓	✓			✓	
สถานภาพสมรส	✓	✓	✓			X	
อายุปัจจุบัน	✓	✓	✓			✓	
ระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และ เขตปริมณฑล	X	X	X			X	
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ							
รายได้ครอบครัวต่อเดือน	✓		✓	X		✓	
ปัจจัยด้านสังคม							
ระดับการศึกษา	✓**		✓**	✓**		✓**	
สาขาวิชาที่จบการศึกษา	✓		✓	✓		✓	
ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและ กำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ	✓		✓	✓		✓	
ทัศนคติต่อการสมรส	X *		X	X		X	
ปัจจัยด้านอื่น ๆ							
ความสนใจในข้อมูลข่าวสาร	X				X	X	
การตัดสินใจเรื่องสำคัญ ภายในครอบครัว	✓**				✓**	✓**	
หมายเหตุ	✓	เป็นไปตามสมมติฐาน					
	X	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน					
	*	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05					
	**	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.01					
	***	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.001					

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติของข้าราชการเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว

ในส่วนนี้จะเป็นการสรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ โดยวิธีวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) ของทัศนคติของข้าราชการเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว กับปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านอื่นๆ ปรากฏผลดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่างๆ ด้วยวิธีการถดถอยแบบสองตัวแปร (bivariate analysis)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่างๆ นั้นปรากฏผลดังนี้ (รายละเอียดสรุปผลความสัมพันธ์อยู่ในตารางที่ 7)

ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ ตัวแปรเพศ สถานภาพสมรส อายุปัจจุบัน และระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และเขตปริมณฑล ปรากฏว่าผลความสัมพันธ์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพียงตัวแปรเดียว คือ ตัวแปรระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และเขตปริมณฑล

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ครอบครัวต่อเดือน พบว่าความสัมพันธ์เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่จบการศึกษา ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ และทัศนคติต่อการสมรส ปรากฏว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรระดับการศึกษา และตัวแปรทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ ซึ่งตัวแปรนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ ความสนใจในข้อมูลข่าวสาร และการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว พบว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้ง 2 ตัวแปรและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัวกับปัจจัยต่างๆ ด้วยวิธีการถดถอยแบบหลายตัวแปร (multivariate analysis)

เมื่อนำตัวแปรเข้าสู่สมการที่ละสมการนั้นจนถึงสมการสุดท้าย (6 สมการ) นั้น ปรากฏว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 คือตัวแปรเพศซึ่งเป็นตัวแปรภายใต้ปัจจัยทางประชากร และตัวแปรทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและกำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ ซึ่งเป็นตัวแปรภายใต้ปัจจัยด้านสังคม รายละเอียดปรากฏอยู่ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปผลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของข้าราชการไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis)

ตัวแปรอิสระ	แบบ ง่าย	การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis)					
		สมการทดสอบ					
		สมการ (1)	สมการ (2)	สมการ (3)	สมการ (4)	สมการ (5)	สมการ (6)
ปัจจัยด้านประชากร							
เพศ	✓***	✓***	✓***				✓***
สถานภาพสมรส	✓	✓	✓				X
อายุปัจจุบัน	✓	✓	✓				✓
ระยะเวลาที่อาศัยในกทม. และ เขตปริมณฑล	X	X	X				X
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ							
รายได้ครอบครัวต่อเดือน	✓		✓	✓			✓
ปัจจัยด้านสังคม							
ระดับการศึกษา	X			X	X		X
สาขาวิชาที่จบการศึกษา	✓			✓	✓		✓
ทัศนคติต่อการแบ่งบทบาทและ กำหนดหน้าที่ระหว่างเพศ	X ***			X ***	X ***		X ***
ทัศนคติต่อการสมรส	✓			✓	✓		✓
ปัจจัยด้านอื่น ๆ							
ความสนใจในข้อมูลข่าวสาร	X					X	X
การตัดสินใจเรื่องสำคัญ ภายในครอบครัว	X					X	X
หมายเหตุ	✓	เป็นไปตามสมมติฐาน					
	X	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน					
	*	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05					
	**	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.01					
	***	ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.001					

4.2 ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่าข้าราชการไทยส่วนใหญ่มีความรู้และทัศนคติอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยตัวแปรที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีไทยในกฎหมายครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษา และการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว จึงน่าจะอนุมานได้ว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อย และมีระดับการตัดสินใจเรื่องสำคัญร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวค่อนข้างต่ำ น่าจะมีความรู้ทางด้านกฎหมายครอบครัวในระดับที่น้อยกว่านี้ จำเป็นที่ภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญ ความสนใจ และผลักดันให้คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มข้าราชการซึ่งควรจะเป็นผู้นำทางสังคมในระดับหนึ่ง มีความรู้เรื่องกฎหมายให้มากกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นทางสื่อมวลชน โทรทัศน์ วิทยุ รวมถึงเอกสารต่างๆ ที่แจกจ่ายให้หน่วยงานทั่วไป เพื่อมิให้ความรู้ทางกฎหมายเหล่านี้จำกัดอยู่แต่ในกลุ่มผู้ที่อยู่ในวงวิชาชีพทางกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความรู้ด้านกฎหมายควรมีบทบาทให้มากกว่านี้ ในการจัดทำโครงการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเพิ่มเติมให้กลุ่มข้าราชการเกี่ยวกับกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อสถานภาพและบทบาทของทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการหญิง รับผิดชอบและเข้าใจถึงสิทธิ์ที่ตนมีอยู่ เพื่อหาทางปกป้องสิทธิของตนได้มากกว่าที่เป็นอยู่ และข้าราชการชายก็ควรให้ความสำคัญและมองเห็นความไม่เท่าเทียมในข้อกฎหมายมากยิ่งขึ้นรวมทั้งได้ยอมรับในสิทธิของผู้หญิงมากยิ่งขึ้น และในอนาคต หากเป็นไปได้ก็อาจจะขยายโครงการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่กลุ่มประชากรทั่วไปอีกด้วย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปกป้องสิทธิทางกฎหมายอันพึงมีพึงได้ของตน

นอกจากนั้นแล้วการศึกษาคั้งนี้ยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง องค์กรเกี่ยวกับสิทธิสตรีต่างๆ รวมถึงสภาผู้แทนราษฎร ควรมีการวางแผนหรือแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิสตรีให้มีความเสมอภาคกับบุรุษให้มากขึ้นกว่าเดิม อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ต่อไปในอนาคต และทัดเทียมกับนานาประเทศได้

ส่วนข้อเสนอแนะเชิงการวิจัยและการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ เห็นว่าในอนาคตผู้สนใจควรจะได้มีการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปหรือในอาชีพอื่นอื่น ๆ เพราะอาจจะให้ผลที่แตกต่างไปจากนี้ก็เป็นได้ และควรมีการวางแผนการเก็บตัวอย่างโดยคำนึงถึงสัดส่วนของตัวอย่างที่เป็นเพศชายและหญิงให้มีความใกล้เคียงกันกว่าที่ปรากฏในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งตัวแปรที่นำมาเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์อาจจำเป็นต้องมีการทบทวนอีกครั้งว่า น่าจะมีตัวแปรอื่นใดอีกบ้างที่สามารถนำมาอธิบายความแตกต่างด้านความรู้และทัศนคติของบุคคลได้